

/// Joó Adrienn

=== **Az öldöklés mestere**

Az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárában 2022. május 4-én *Az öldöklés mestere* című dokumentumfilmet nézhették meg az érdeklődők. A vetítés után Cs. Nagy Sándor, a film rendezője és dr. Györfy Ágnes, a NATO Katonaegészségügyi Kiválósági Központ elemző tisztje, klinikai és mentálhigiéniai szakpszichológusa a film kapcsán a háború és az ember természetét boncolgatta.

A 2003-ban készült dokumentumfilm Csányi Vilmos etológus gondolataival indul, aki az alábbiak szerint ragadta meg az ember háborúhoz való viszonyát: „*Az ember rendkívül adaptív lény, ami azt jelenti, hogy a legborzasztóbb körülményekhez is képes hozzászokni, és éli a maga életét a legszörnyűbb körülmények között is. Ennek vannak pozitív oldalai is (...), de az a hátránya, hogy az emberek elviselik, hogy katonának küldik őket, elviselik azt, hogy másokat megöljenek, és hogy részesei legyenek olyan terveknek, amik a háborút hozzák. Ezekkel sajnos együtt kell élnünk.*”

Ám az alapvető inspirációt Lao-ce háborúról alkotott filozófiája jelentette a rendező számára, erre utal a film címe is:

*„mert van örökkön az ölésnek mestere aki öl
az öldöklés mesterének helyébe lépve ölni olyasmi
mintha a nagy ácsmester helyébe lépnének
a nagy ácsmester helyébe lépve ritkán esik meg
hogy a kezét meg ne sebezze az ember”¹*

A filmet izgalmassá teszi a sokféle kultúrához tartozó szereplők megjelenése, ezáltal különböző perspektívából ismerhetjük meg a háború és az ember természetét. A rendező hivatásos katonákat is megszólaltatott. Az elhangzottak alapján a katonai pálya választásának oka általában családi hagyomány, illetve egy gyermekkori álmot beteljesítésének vágya. Az egyik katonában felvetődik a kérdés, hogy a háború történelmi vagy filozófiai probléma-e. Úgy véli, hogy amennyiben történelmi kategória,

¹ = Lao-ce, 1990: 74.

abban az esetben nem örök, ám ha filozófiai, akkor az. A megszólaltatottak között szerepel egy zsidó vallású New York-i kávézótulajdonos, aki kifejti, hogy az emberek alapvetően békésen élnének egymás mellett, vallási hovatartozástól függetlenül. Ha össze is vitatkoznak, pár nap múlva kibékülnek. Szerinte a társadalom vezetői felelősek a háborúért, ami ellen azonban semmit sem lehet tenni. Egy hölgy a 2001. szeptember 11-i terrortámadás után szintén azt fejtette ki, hogy az átlagember tehetetlen a háborúval szemben. A délszláv háborúban harcolt katonák is beszámoltak a háború borzalmairól, ők is kifejtették azon meggyőződésüket, hogy a háborúk egy része kreált okok, főként politikai és gazdasági érdekek miatt robban ki.

A filmben megjelenik a média szerepe is. Egyrészt mint a manipuláció eszköze: ma már nem lehet tudni, hogy melyik hír igaz, melyik információval ki és hogyan rendelkezik. Másrészt a média finomítja is a háborúról szóló híreket, hiszen nem lehetséges az eseményeket a teljes valóságában közvetíteni. Ebben az esetben azonban egyfajta videójáték-érzet alakul ki, amikor a szörnyűség relativizálódik, és a néző nem szembesül a valódi borzalmakkal.

Figyelemre méltó jelenet a filmben, amikor a katona interjúalanyok között megjelenik egy katonanő. A női szerep és az archetipikusan férfias foglalkozás kapcsolata szintén elgondolkodtató. Érdekes, hogy jelenleg a Magyar Honvédség állományának 20%-a nő, de a harcképes erők között jóval alacsonyabb az arányuk. Úgy tűnik, a katonai értékek nem változtak az évezredek folyamán. A férfiakat továbbra is a becsület, a verseny és a teljesítmény motiválja a katonai pálya választása során, a nőket inkább a közösséghez való tartozás.

A háború természetében sem történt alapvető változás. Azonban a technológia robbanásszerű fejlődésének következtében a hadseregek már precíz, professzionális fegyvereket használnak. Alapvetően hivatásos katonák állnak egymással szemben, de még így is óriási a civil áldozatok száma. Jellemző, hogy a harc során az ember kifordul emberi mivoltából, csupán az ösztönei által vezérelve cselekszik, és a háborús pszichózis uralma alá kerül. A hadviselés korábbi formáival szemben új jelenség a modern pszichológia felhasználása a katonák felkészítésében és a traumák feldolgozásában. A virtuális térben zajló (dez)információs hadviselés jelensége, valamint a modern multimédiás eszközök használata szintén új helyzeteket teremt, hiszen lehetőség nyílik arra is, hogy a harcokat akár élő közvetítésben láthassa a néző. Hatalmas mennyiségű inger éri a mai embert, melyek között nem tud eligazodni, a jó és a rossz fogalma nehezen szétválaszthatóvá válik.

A művészi módon felépített dokumentumfilmben a ritmikusan váltakozó beszélgetések közé archív képeket szerkesztett a rendező. A démoni küzdelmet szimbolizáló animált mozgókép, az individualizált embert megszemélyesítő rajz, valamint a könyvkvíázások a filmet vibrálóvá teszik, ezáltal fokozva a feszültséget. Ezt a hatást tovább erősíti a zene, mely izgatottá, nyugtalanná teszi a nézőt, folyamatosan azt az érzetet keltve, hogy valami történni fog.

A vetítést követő beszélgetésből megtudtuk a rendező témaválasztásának okát. Cs. Nagy Sándort saját élményei ihlették. Megtapasztalta a háborút, amikor operatorként dolgozott Csecsenföldön, Irakban, Kurdisztánban, Kambodzsában, Dél-Afrikában. E tapasztalatok hatására meg szeretne volna vizsgálni, a 21. században miért tart ott az emberiség, hogy a konfliktusokat, problémákat még mindig háborús eszközökkel akarja megoldani.

Györfy Ágnes azt az álláspontot képviselte, miszerint az emberben meglévő agresszivitás alapvetően a túléléshez szükséges, hasonlóan, mint az állatvilágban, ahol a terület és az élelem védelme van a középpontban. Az embereknel azonban a gazdasági érdekek is megjelennek, miközben az élelem vagy a víz megszerzése is lehet a háború kiváltója. Ezzel szemben a rendező, pacifistaként, azon meggyőződését fejezte ki – a filmben is megszólaló Karátson Gábor íróhoz hasonlóan –, hogy az ember képes a fejlődésre, és egyszer eljön az idő, amikor a konfliktusokat nem az erőszak eszközeivel oldja meg.

A dokumentumfilm utolsó interjúja Csányi Vilmos gondolatait ismétli meg. Azonban az utolsó képkockákon egy újszülött jelenik meg. Ezzel akaratlanul is Madách Imre *Az ember tragédiája* című emberiségdráma 15. színének záró jelenetére asszociálhatunk. Miután Ádám végigjárta a történelem fordulópontjait, és végül azt a döntést hozta, hogy nem kívánja ezt a tragédiákkal, szörnyűségekkel bővelkedő jövőt, Éva megáll előtte, és közli vele:

*„Tudom, fel fog mosolygni arcod,
Ha megsugom. De jöjj hát közelebb:
Anyának érzem, óh, Ádám, magam.”²*

=== Hivatkozott irodalom ===

Lao-ce, 1990

Lao-ce: *Tao-Te-King*. (Fordította és a kommentárokat írta: Karátson Gábor.)

Cserépfalvi, Budapest.

Madách, 1993

Madách Imre: *Az ember tragédiája*. Pantheon, Budapest.

Kulcsszavak

=====

DokuFilmklub, kultúra, emlékezet

2 == Madách, 1993: 199

= **Master of Killing** =

The documentary film *Master of Killing* was screened at the Historical Archives of the Hungarian State Security on 4 May 2022. After the screening, the director of the film, Sándor Cs. Nagy and Dr. Ágnes Györfy, clinical psychologist at the Hungarian Defence Forces talked about war and human behaviours.

The opening scene of the 2003 documentary begins with Vilmos Csányi, who describes human nature and humans' relationship to war as follows: „*Humans are highly adaptive creatures, which means that they can adapt to the most terrible conditions and live their lives in the most terrible conditions. There are positive aspects to this [...], but the inconvenience is that people tolerate being sent to be soldiers, they tolerate killing others and being part of plans that bring war. Unfortunately, we have to live with that.*”

The film is enriched by the presence of characters from many different cultures who present different perspectives on the nature of war and humans. The director interviews, among others, professional soldiers, a Jewish café owner in New York, a woman who survived the September 11, 2001 terrorist attacks, and soldiers who fought in the Yugoslav Wars.

The responsibility of the media is also reflected in the film and the talk. Today we do not know which news are true and which information is in whose possession. The media refine the news about wars because it is not possible to report events in their full reality. In this case, however, they create a kind of video-game feeling where the horrors are placed into a different perspective and the viewer is not confronted with the real dreads.

The director also wanted to show the wonder of life in contrast to the horror of war. This symbol appears in the closing film frames, as a ray of hope...

=== E számunk szerzői ===

BANDI ISTVÁN: történész, ÁBTL

JOÓ ADRIENN: művelődésszervező, tudományos titkár, ÁBTL

KRAJCSÍR LUKÁCS: nemzetközi kapcsolatok elemző, történész, ÁBTL

NOVÁK ATTILA: történész, Nemzeti Közsolgálati Egyetem Molnár Tamás
Kutatóintézet, Goldziher Ignác Zsidó Történelmi és Kulturális Kutatóintézet

PAPP ISTVÁN: történész, ÁBTL

PÁL ZOLTÁN: történész, levéltáros, Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára

TAKÁCS TIBOR: történész, ÁBTL

UNGER GABRIELLA: történész, levéltáros, ÁBTL

A tanulmányokkal kapcsolatos
észrevételeiket, megjegyzéseiket az alábbi címre küldjék el:
betekinto@abtl.hu

Kérésükre szívesen továbbítjuk levelüket a szerzőknek.